

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Кафедра адміністративного
права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни: «Актуальні питання адміністративного права та процесу»
на тему: «Адміністративно-правовий статус податкових органів в Україні»

Студентка групи: ПРм- 13
Чижевська Наталія Ігорівна
Керівник: д.ю.н., проф. Кравчук М. Ю.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS ____
Члени комісії: _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ.....	6
1.1. Поняття адміністративно-правового статусу органів влади.....	6
1.2. Принципи права, що визначають діяльність податкових органів.....	8
1.3. Основні завдання і функції органів державного управління у сфері оподаткування	11
РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ	13
2.1. Нормативно-правове регулювання діяльності податкових органів.....	13
2.2. Система податкових органів в Україні: структура, функціональне призначення та повноваження.....	16
2.3. Взаємодія податкових органів із громадянами.....	21
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ.....	25
3.1. Адаптація українського законодавства до стандартів Європейського Союзу у сфері оподаткування	25
3.2. Реформування податкової системи в умовах цифровізації.....	28
ВИСНОВКИ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32

ВСТУП

Актуальність дослідження. Адміністративно-правовий статус податкових органів в Україні є важливою темою для дослідження з огляду на динамічні зміни у податковій політиці держави, реформування податкової системи та необхідності підвищити ефективність державного управління у цій сфері.

По-перше, податкові органи відіграють ключову роль у формуванні доходів бюджету України, що безпосередньо впливає на фінансування соціальних програм та загальний економічний розвиток держави. В умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення країни їхня ефективність є критично важливою.

По-друге, процеси децентралізації та цифровізації державного управління потребують оновлення правового регулювання діяльності податкових органів. Розвиток електронних сервісів, запровадження автоматизованих систем обліку та контролю вимагають адаптації адміністративно-правового статусу податкових органів до нових реалій.

По-третє, в Україні тривають реформи у сфері податкового адміністрування, спрямовані на спрощення процедур, боротьбу з ухиленням від сплати податків та корупцією. У цьому контексті важливим є аналіз взаємодії податкових органів із платниками податків, їхніх повноважень, обов'язків та відповідальності.

Таким чином, дослідження адміністративно-правового статусу податкових органів в Україні є актуальним як з теоретичної, так і з практичної точки зору, оскільки сприяє вдосконаленню правового регулювання цієї сфери та підвищенню ефективності податкової політики держави.

Метою дослідження є аналіз та визначення особливостей адміністративно-правового статусу податкових органів в Україні, а також обґрунтування шляхів удосконалення їхньої діяльності в умовах сучасних викликів.

Завданнями дослідження є:

- Розкриття поняття та змісту адміністративно-правового статусу податкових органів в Україні, визначення його основних елементів;
- Дослідження нормативно-правового забезпечення діяльності податкових органів;
- Характеристика системи податкових органів України, їхньої структури, функцій та компетенції;
- Аналіз адміністративних повноважень податкових органів, їхніх прав, обов'язків та механізмів реалізації;
- Визначення особливостей взаємодії податкових органів із платниками податків, іншими державними органами та місцевим самоврядуванням;
- Оцінка ефективності діяльності податкових органів у контексті боротьби з ухиленням від сплати податків та корупційними ризиками;
- Виявлення основних проблем в організації та діяльності податкових органів та розробка пропозицій щодо їхнього вдосконалення.

Об'єктом дослідження є адміністративно-правовий статус податкових органів в Україні, їхня структура, функції, повноваження та взаємодія з платниками податків й іншими державними інституціями.

Предметом дослідження є правові норми та механізми, що регулюють діяльність податкових органів в Україні.

Методологічну основу дослідження складають: діалектичний метод, за допомогою якого було здійснено аналіз наукової літератури, що забезпечило розгляд загальних теоретичних питань з теми дослідження; системно-функціональний метод, який передбачає порівняння, систематизацію та класифікацію елементів адміністративно-правового статусу податкових органів (прав, обов'язків, повноважень, організаційної структури), а також аналіз їх функціонального призначення в системі публічного управління; зіставлення та узагальнення отриманих результатів дослідження з метою обґрунтування

сутності досліджуваного явища та визначення напрямів удосконалення адміністративно-правового статусу податкових органів; формально-юридичний метод, який полягає у методологічному підході до вивчення юридичних явищ та правових норм і спрямований на аналіз законів, нормативних актів, судових рішень та інших юридичних джерел.

Структура та обсяг курсової роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг курсової роботи становить 33 сторінки комп'ютерного тексту. Список використаних джерел складається з 19 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

1.1. Поняття адміністративно-правового статусу органів влади

Адміністративно-правовий статус органів влади можна охарактеризувати як сукупність правових норм, які визначають місце і роль цих органів у системі державного управління, а також їхні повноваження, обов'язки, відповідальність й взаємодію з іншими органами державної влади та громадянами. У правовій системі держави адміністративно-правовий статус є важливим елементом, оскільки він визначає правові межі діяльності органів влади, що здійснюють управлінські функції.

Адміністративно-правовий статус органів влади є також важливою складовою частиною правової системи, оскільки забезпечує чіткість і визначеність у функціонуванні органів державного управління, що дозволяє органам влади ефективно виконувати свої функції та обов'язки, а також забезпечує належну взаємодію з іншими органами державної влади та населенням.

Як зазначає В. В. Сокурєнко, можна виділити такі ознаки правового статусу органів, як:

- урегульованість нормами права;
- універсальність, оскільки правовий статус притаманний усім суб'єктам права;
- складається з прав і свобод, відповідним їм обов'язкам та відповідальності, яка настає у разі порушення вимог правових норм, що визначають статус;
- визначає межі можливої та необхідної поведінки суб'єкта [1, с. 298].

Адміністративно-правовий же статус органів є одним із видів правового статусу і охоплює ті права й обов'язки, що закріплені нормами саме адміністративного права. Адміністративно-правовий статус притаманний кожній фізичній та юридичній особі, за якими адміністративне право визначає їх здатність виступати його суб'єктами.

Особливо важливим є адміністративно-правовий статус контролюючих органів, зокрема податкових, оскільки він визначає їхню роль у забезпеченні фінансової стабільності держави, реалізації податкової політики, а також ефективного контролю за дотриманням податкових зобов'язань громадянами та підприємствами.

Отже, адміністративно-правовий статус органів влади є необхідною умовою для ефективного здійснення управлінської функції в державі. Чітке визначення повноважень, прав та обов'язків органів влади дозволяє забезпечити правопорядок, стабільність державної політики та належне функціонування органів управління. У випадку податкових органів це особливо важливо, оскільки їхня діяльність безпосередньо впливає на наповнення бюджету та фінансову політику держави.

1.2 Принципи права, що визначають діяльність податкових органів

Діяльність податкових органів ґрунтується на фундаментальних засадах, які визначають основи їх функціонування, взаємодії з платниками податків і виконання покладених на них завдань. Ці основоположні ідеї називають принципами права, оскільки вони відображають ключові правові цінності, такі як справедливість, рівність, законність і гуманізм. Водночас принципи адміністративного права є визначальними засадами, що регулюють організацію та діяльність органів державного управління, а також відносини між державою та громадянами. Оскільки діяльність податкових органів регулюється адміністративним правом, вона ґрунтується і на його принципах, що визначають порядок функціонування, взаємодію з громадянами та контрольні повноваження органів державної влади.

Принципи, що визначають діяльність податкових органів, відіграють ключову роль як на етапі їх формування, так і в ході реалізації ними своїх повноважень. Їхня цінність полягає у тому, що вони втілюють ті ідеали, фундаментальні правила та концептуальні засади, які пронизують усі процеси діяльності контролюючих органів у сфері оподаткування. Принципи визначають мету їх діяльності, основні завдання та напрями реалізації покладених на них обов'язків, а також відображають суспільні цінності, заради яких створюються відповідні органи, забезпечуючи цим належне виконання податковими органами своїх функцій та повноважень.

Як влучно підкреслює А. О. Єфремов, податкові органи у своїй діяльності спираються на три групи правових принципів:

- 1) по-перше, на загальноправові принципи, які визначають основоположні засади правової системи загалом та поширюються на всі галузі права. До них належать принципи законності, верховенства права, рівності перед законом, справедливості, гуманності, пропорційності тощо;
- 2) по-друге, на принципи адміністративного права, а особливо на ті, що регламентують правові засади державної податкової політики. Це, наприклад, принцип відповідальності органів управління перед

громадянами, принцип демократизму, принцип гласності та врахування громадської думки, а також принципи інноваційності, доброчесності й етичності поведінки, забезпечення участі громадян в управлінні справами держави і суспільства, принцип належного врядування, підзвітності, поєднання централізації і децентралізації, сталості й довгострокової орієнтованості тощо;

- 3) по-третє, на принципи фінансового права, у яких відображаються характерні засади, які стосуються обігу публічних фінансів, їх накопичення та витрачання, включаючи акумулювання податків у державному бюджеті. Зокрема, третя група охоплює такі принципи, як: економіко-соціальну спрямованість, забезпечення економічної безпеки фінансової діяльності держави, єдність цілей фінансової діяльності всіх суб'єктів господарювання, самостійність, плановість, пріоритетність публічних видатків над доходами бюджету та належний облік фінансових ресурсів [2, с. 59].

Попри свою різноманітність, усі принципи, що лежать в основі правового статусу податкових органів, є тісно взаємопов'язаними, взаємозалежними та впливають один на одного. Одночасно із цим кожен з принципів зберігає власне значення й несе своє функціональне навантаження. Спеціальні принципи діяльності податкових органів ґрунтуються на загальних принципах, а уся сукупність принципів спрямована на формування справедливої, ефективної та оптимальної податкової системи, з урахуванням такого важливого аспекту, як захист прав та інтересів платників податків.

Не можна не погодитися із І. В. Ясько щодо того, що податкові органи у своїй діяльності повинні керуватися принципом стабільності. Цей принцип відіграє ключову роль у забезпеченні передбачуваності, послідовності та ефективності роботи податкових органів, що є невід'ємною складовою їхнього адміністративно-правового статусу.

Стабільність у сфері податкового адміністрування означає сталість та незмінність основних механізмів оподаткування, обліку та контролю, що сприяє

правовій визначеності як для самих податкових органів, так і для платників податків. Відповідно до цього принципу, у законодавстві закріплюються чіткі норми, які регламентують діяльність податкових органів, зокрема процедури обліку, контролю, форми документації, інструкції та методичні рекомендації [3, с. 138].

Принцип стабільності також забезпечує неприпустимість частих та безсистемних змін у податковому законодавстві, що дозволяє податковим органам ефективно виконувати свої функції, а суб'єктам господарювання та громадянам – планувати свою діяльність із урахуванням податкових зобов'язань. Він сприяє зміцненню довіри до податкової системи, підвищенню її ефективності та створенню сприятливого середовища для економічного розвитку.

Отже, принципи права, що визначають діяльність податкових органів, відіграють ключову роль у забезпеченні їх ефективного функціонування, взаємодії з платниками податків та виконання фіскальних завдань держави. Вони формують правову основу для діяльності податкових органів, забезпечуючи справедливість, законність, передбачуваність та стабільність податкової системи. Усі принципи податкового права є взаємопов'язаними та взаємозалежними, а їхня реалізація спрямована на формування ефективної, збалансованої та справедливої податкової політики. Особливе значення має принцип стабільності, який гарантує сталість механізмів оподаткування, обліку та контролю, сприяє правовій визначеності й підвищує рівень довіри до податкової системи.

1.3 Основні завдання і функції органів державного управління у сфері оподаткування

Органи державного управління у сфері оподаткування відіграють ключову роль у формуванні та реалізації податкової політики держави, забезпечуючи стабільне надходження доходів до бюджету, контроль за дотриманням податкового законодавства та створення сприятливих умов для розвитку економіки. Їхня діяльність спрямована на забезпечення ефективного функціонування податкової системи, справедливий розподіл податкового навантаження та захист інтересів як держави, так і платників податків.

Серед основних завдань податкових органів можна виділити формування та реалізацію податкової політики, яка має на меті економічний розвиток і наповнення бюджету. Велике значення має також забезпечення справедливого та ефективного податкового адміністрування, що включає створення механізмів рівномірного розподілу податкового навантаження та мінімізацію податкових ризиків. Суттєвим завданням податкових органів є і здійснення контролю за дотриманням податкового законодавства через проведення перевірок, моніторингу діяльності платників податків і запобігання ухилянню від сплати податків. А також до важливих аспектів належить забезпечення добровільного виконання податкових зобов'язань шляхом роз'яснення законодавства, надання інформаційних послуг та вдосконалення податкових сервісів.

Як зазначає М. О. Гомада, на податкові органи, а особливо на центральний орган виконавчої влади у сфері оподаткування - Державну податкову службу України, покладено виконання таких важливих завдань, як: забезпечення контролю за надходженням податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджетів різних рівнів у межах наданих їм законом повноважень, реалізація державної податкової політики, здійснення державного нагляду у сфері виробництва та обігу алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, пального тощо. Крім того, важливим напрямом діяльності є адміністрування єдиного соціального внеску та контроль за своєчасністю валютних розрахунків, дотриманням правил здійснення готівкових операцій,

проведенням розрахунків за товари та послуги, а також перевірка наявності необхідних ліцензій на окремі види господарської діяльності відповідно до законодавства. Податкові органи також беруть участь у формуванні державної податкової політики, вносячи відповідні пропозиції на розгляд до відповідних органів, здійснюють контроль за ефективністю надходжень до державного бюджету та цільових фондів [4, с. 70].

Функції органів державного управління у сфері оподаткування охоплюють кілька важливих напрямів. По-перше, це нормотворча функція, яка полягає у розробці, вдосконаленні та реалізації нормативно-правових актів у сфері оподаткування. По-друге, фіскальна функція, що передбачає забезпечення своєчасного та повного наповнення бюджету за рахунок податкових надходжень. По-третє, контрольна функція, що спрямована на перевірку правильності нарахування та сплати податків, аналіз податкової звітності та виявлення порушень. Також до функцій податкових органів можна віднести регуляторну функцію, інформаційну, санкційну, координаційну та інші.

Таким чином, органи державного управління у сфері оподаткування виконують широкий спектр завдань і функцій, спрямованих на забезпечення стабільності податкової системи, підвищення рівня податкової дисципліни та створення сприятливих умов для економічного зростання країни.

РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

2.1. Нормативно-правове регулювання діяльності податкових органів

Діяльність податкових органів в Україні ґрунтується на багаторівневій системі законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, що визначають їх повноваження, обов'язки та механізми реалізації податкової політики. Відповідне нормативне регулювання забезпечує ефективне функціонування органів податкового контролю, сприяє прозорості адміністрування податків і гарантує дотримання принципів справедливого оподаткування.

Сучасна Державна податкова служба діє на підставі положення затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 227. Відповідно до пункту 2 цього Положення, ДПС у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства [5].

Основу правового регулювання безсумнівно становить Конституція України, яка закріплює основні засади податкової політики, права та обов'язки громадян щодо сплати податків.

Важливу роль відіграє і Податковий кодекс України, що містить систематизовані положення про види податків, порядок їх обчислення та сплати, механізми податкового контролю та відповідальність за порушення податкового законодавства.

Окрім цього, нормативно-правову базу формують спеціальні Закони України, що деталізують окремі аспекти податкової діяльності. Так, Л. Р. Біла-Тіунова вказує на такі закони, як: «Про державну службу», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» тощо. Дані нормативно-правові акти конкретизують механізми здійснення державного нагляду і

контролю у сфері господарської діяльності, визначають вимоги до ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової й податкової звітності, деталізують засади здійснення державної служби для держслужбовців податкових органів [6, с. 12].

Також організаційні та процедурні питання регулюють постанови й розпорядження Кабінету Міністрів України. Зокрема, постанови КМУ визначають порядок ведення реєстрів платників податків; формати та порядок подання податкової звітності тощо. Серед розпоряджень КМУ можна виділити Розпорядження «Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року», Розпорядження «Про схвалення Плану України», Розпорядження «Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках» та інші.

Судова практика, зокрема рішення Конституційного Суду України та Верховного Суду, відіграє значну роль для правильного тлумачення законодавства у сфері оподаткування. Правові позиції судових органів мають важливе значення для формування єдиної практики правозастосування та забезпечення правової визначеності у відносинах між державою та платниками податків.

Важливим джерелом податкового права є нормативно-правові акти самої Державної податкової служби України та Міністерства фінансів України, що визначають практичні механізми реалізації податкової політики, адміністрування податків і зборів, проведення перевірок та взаємодію з платниками. А. Є. Краковська серед них виділяє Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методології проведення оцінювання інструментів податкової політики, які призводять до податкових видатків», що застосовується при аналізі чинних положень або розробці нових положень податкового законодавства, наслідком яких є або можуть бути податкові видатки. А також наказ ДПС України «Про організацію діяльності комплаєнс-менеджера з платником податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового

законодавства», яким було затверджено «Порядок організації діяльності комплаєнс-менеджера з платником податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства» та «Рекомендації щодо правил спілкування комплаєнс-менеджера з платником податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства при наданні консультування» [7, с. 9].

Діяльність податкових органів враховує і міжнародні договори, що регулюють питання уникнення подвійного оподаткування та співпраці в податковій сфері. Як влучно зазначає Ю. М. Павлютін, зараз у межах процесу євроінтеграції Державна податкова служба також здійснює ряд заходів для узгодження своєї діяльності з вимогами законодавства Європейського Союзу. Зокрема, ДПС, діючи в межах своїх повноважень і правового статусу, проводить гармонізацію податкового законодавства України із законодавством ЄС, впроваджує сучасні методи та технології адміністрування податків, а також працює над підвищенням професійного рівня своїх співробітників. Реалізація цих заходів сприяє підвищенню ефективності роботи служби та забезпеченню дотримання податкових норм в Україні [8, с. 236].

Таким чином, нормативно-правове регулювання діяльності податкових органів в Україні є комплексною системою, що охоплює різні рівні законодавчих і підзаконних актів. Взаємозв'язок між цими нормативними документами забезпечує ефективне податкове адміністрування, правову визначеність і захист прав платників податків.

2.2. Система податкових органів в Україні: структура, функціональне призначення та повноваження

Ефективне функціонування податкової системи держави значною мірою залежить від раціональної структури системи податкових органів, належної організації їх роботи та правильного розподілу функцій між ними.

До переліку суб'єктів публічного управління та адміністрування у сфері обліку і оподаткування Т. В. Голобородько відносить Президента України, Верховну Раду, Національний банк, центральні органи виконавчої влади, міністерства, служби, агентства, інспекції, центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом, спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади, колегіальні органи, місцеві органи влади, систему місцевого самоврядування, юридичні особи, громадські організації та громадськість [9, с. 3].

Натомість до самої системи податкових органів в Україні належить:

1. Центральний орган виконавчої влади у сфері податків в Україні - Державна податкова служба України;
2. Міжрегіональні управління Державної податкової служби України по роботі з великими платниками податків;
3. Головні управління Державної податкової служби України в областях, Автономній Республіці Крим, м. Києві та м. Севастополі;
4. Державні податкові інспекції Головних управлінь Державної податкової служби України;
5. Центри обслуговування платників Державних податкових інспекцій Головних управлінь Державної податкової служби України.

Рисунок 1 — Структура та чисельність працівників апарату ДПС

Державна податкова служба України була створена 6 березня 2019 року (шляхом затвердження положення про орган). Її основними завданнями є реалізація державної податкової політики, контроль за правильністю та своєчасністю сплати податків, зборів та платежів до бюджету, боротьба з порушеннями податкового законодавства. Діяльність Державної податкової служби України спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів.

До апарату Державної податкової служби входить 23 департаменти, серед яких: Департамент внутрішнього аудиту, Департамент оподаткування юридичних осіб, Департамент оподаткування фізичних осіб, Департамент правового забезпечення, Департамент оскарження рішень контролюючих органів, Департамент податкового аудиту, Департамент запобігання фінансовим операціям, пов'язаним з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, Департамент контролю за підакцизними товарами, Департамент міжнародного співробітництва, Департамент управління ризиками та інші, а також Управління забезпечення захисту критичної інфраструктури й Режимно-секретне управління. На кожний із департаментів покладені свої завдання та функції. Наприклад, основними завданнями Департаменту управління ризиками є здійснення моніторингу фінансово-господарської діяльності платників податків

для виявлення податкових ризиків, а основним завданням Департаменту правового забезпечення — здійснення контролю за відповідністю діяльності ДПС та її територіальних підрозділів вимогам чинного законодавства під час виконання ними визначених завдань і функцій [10].

Міжрегіональні управління ДПС по роботі з великими платниками податків є територіальними органами, утвореними на правах відокремлених підрозділів Державної податкової служби України. Всього налічується 5 таких міжрегіональних управлінь: Центральне, Західне, Східне, Північне та Південне. Міжрегіональні управління ДПС забезпечують реалізацію повноважень ДПС у взаємовідносинах з великими та іншими платниками, які перебувають на обліку в цих управліннях, й здійснюють їх податкове супроводження [11].

Головні управління ДПС в областях, як і міжрегіональні управління, є територіальними органами, утвореними на правах відокремлених підрозділів Державної податкової служби України. Головні управління ДПС забезпечують реалізацію повноважень ДПС на території окремих областей. Зокрема, до їхніх завдань належить:

- здійснення контролю за дотриманням положень податкового законодавства, норм щодо адміністрування єдиного внеску та інших законодавчих актів, що стосуються податкової сфери;
- перевірка обґрунтованості здійснення бюджетного відшкодування податку на додану вартість;
- податковий контроль за відповідністю умов контрольованих операцій принципу «витягнутої руки»;
- контроль за діяльністю контрольованих іноземних компаній у сфері оподаткування;
- реєстрація та ведення обліку платників податків і платників єдиного внеску, об'єктів оподаткування та пов'язаних з оподаткуванням об'єктів, а також проведення диференціації платників;

- забезпечення правильності та повноти облікових даних щодо платників податків, платників єдиного внеску та об'єктів оподаткування та інші завдання [12].

Державні податкові інспекції підпорядковуються Головному управлінню ДПС в областях. Так, до прикладу, у Тернопільській області станом на 2025 рік функціонують три державні податкові інспекції — Кременецька, Тернопільська та Чортківська. До завдань ДПІ належить:

- надання сервісних послуг платникам податків;
- організація реєстрації та ведення обліку платників податків, платників єдиного внеску, об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних із оподаткуванням;
- формування та ведення Державного реєстру фізичних осіб — платників податків, Єдиного банку даних про платників податків — юридичних осіб, а також інших реєстрів, ведення яких передбачене законодавством;
- виконання інших сервісних функцій для платників податків, установлених нормативно-правовими актами [12].

Державним податковим інспекціям підпорядковуються центри обслуговування платників, які надають адміністративні та інші послуги, здійснює сервісне обслуговування платників податків. У центрах обслуговування платників ДПІ ГУ ДПС обладнані спеціальні місця для роботи запитувачів з документами чи їх копіями, приймається кореспонденції щодо отримання адміністративних послуг, приймаються податкові звітності, надаються електронні довірчі послуги, проводяться консультації з питань електронних сервісів та податкового законодавства тощо.

Отже, система податкових органів охоплює Державну податкову службу України, її міжрегіональні та обласні управління, державні податкові інспекції та центри обслуговування платників податків. Державна податкова служба України — це єдина централізована система органів, що входить до системи центральних органів державного управління і здійснює контроль за

правильністю нарахування, повнотою і своєчасністю сплати податків та інших неподаткових платежів та не залежить у своїй діяльності від інших державних органів. ДПС України створена як єдина система управління і контролю за дотриманням податкового законодавства. Кожен рівень цієї системи виконує визначені завдання з адміністрування податків, контролю за дотриманням законодавства та надання сервісних послуг платникам, що сприяє належному функціонуванню податкової політики держави.

2.3. Взаємодія податкових органів із громадянами

Ефективне функціонування податкової системи України є неможливим без якісної та системної співпраці податкових органів із різними суб'єктами правовідносин, зокрема, іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями та безпосередньо громадянами.

Така взаємодія є необхідною передумовою для забезпечення належного адміністрування податків, підвищення рівня добровільного виконання податкових зобов'язань, зміцнення довіри суспільства до податкових інституцій, а також для запобігання порушенням у сфері оподаткування.

Основу цієї взаємодії становлять принципи законності, відкритості, прозорості, доброчесності, відповідальності та партнерства. Дотримання зазначених принципів сприяє формуванню ефективної комунікації, підвищенню правової обізнаності громадян і суб'єктів господарювання, розвитку податкової культури та, зрештою, забезпеченню стабільного наповнення державного бюджету.

Останнім часом у рамках реформування податкової системи було впроваджено низку нових інструментів і сервісів для забезпечення ефективнішої комунікації між податковими органами та платниками податків. Зокрема, значна увага приділяється розвитку електронних сервісів, інформаційно-довідкових ресурсів, консультаційних платформ, а також створенню спеціалізованих каналів для зворотного зв'язку й оперативного реагування на звернення громадян. Такі заходи спрямовані на покращення доступності податкової інформації, підвищення прозорості діяльності податкових органів та зміцнення партнерських відносин між державою та суспільством.

Сьогодні у структурі апарату ДПС України існує спеціальний підрозділ — Інформаційно-довідковий департамент, який було створено для більш ефективної та налагодженої взаємодії з населенням. Так, до його завдань належить:

- надавати фізичним та юридичним особам інформаційно-довідкові послуги з питань податків, єдиного внеску та іншого законодавства,

контроль за додержанням якого здійснює ДПС, використовуючи Базу знань та інші офіційні інформаційні ресурси;

- інформувати фізичних та юридичних осіб про актуальні зміни та нововведення у нормативно-правових актах у сфері оподаткування;
- формувати та постійно актуалізувати Базу знань для забезпечення оперативного доступу до інформації;
- наповнювати та підтримувати в актуальному стані Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс, що розміщений на веб-порталі ДПС;
- організовувати роботу сервісу «Пульс» для ефективної комунікації з платниками податків;
- забезпечувати надання кваліфікованих електронних довірчих послуг державним органам, органам місцевого самоврядування, бізнесу та фізичним особам;
- обробляти звернення громадян і підприємств, що надходять через «Урядовий контактний центр»;
- вести єдину базу індивідуальних податкових консультацій і забезпечувати її оприлюднення та регулярне оновлення на веб-порталі ДПС;
- підтримувати безперервну роботу інформаційно-комунікаційних систем у межах визначеної компетенції;
- організовувати комплекс заходів із кіберзахисту, антивірусного захисту, технічного захисту інформації, а також забезпечувати дотримання вимог щодо обробки та захисту персональних даних.

В. М. Кміть та Н. В. Ванельчук також доречно звертають увагу, що зараз одним із найефективніших засобів комунікації між державним податковим органом і платниками податків виступає сервіс «Пульс». Цей сервіс виконує функцію інструмента запобігання корупційним проявам у системі органів ДПС України. За його допомогою громадяни та суб'єкти господарювання можуть

надсилати повідомлення про неправомірні дії чи бездіяльність, а також про можливі корупційні правопорушення, вчинені посадовими особами структурних підрозділів ДПС України або її територіальних органів [13].

Н. І. Атаманчук ж звертає увагу на обов'язок ДПС співпрацювати із інститутами громадянського суспільства та забезпечувати проведення консультацій з громадськістю, зокрема, шляхом проведення зустрічей протягом року, здійсненням електронних консультацій та через громадську раду при ДПС, яка є тимчасовим консультативно-дорадчим органом, створеним для забезпечення участі громадськості у процесах формування та реалізації державної й регіональної податкової політики [14].

Упродовж 2024 року ключову роль у забезпеченні зворотного зв'язку з громадськістю відіграв Контакт-центр Державної податкової служби України. Як зазначається у Звіті про виконання Плану роботи Державної податкової служби України на 2024 рік, загалом було опрацьовано понад 1 мільйон звернень від фізичних та юридичних осіб. Звернення надходили через різні канали електронної комунікації, серед яких найпоширенішим залишався телефонний зв'язок — ним скористалися 930,5 тис. разів. Окрім того, понад 126,8 тис. запитів надійшли через чати у месенджерах, а ще понад 5 тис. — електронною поштою.

У структурі питань, з якими зверталися платники, найбільшу частку склали теми щодо єдиного податку та реєстраторів розрахункових операцій — 17,2 % (181,9 тис. звернень). Майже така сама кількість запитів стосувалася податку на додану вартість — 181,8 тис. звернень (17,1 %), а також питань з ПДФО, військового збору й ЄСВ — 180,8 тис. (17,0 %). Це свідчить про актуальність і практичну важливість саме цих напрямів податкового законодавства для бізнесу й громадян.

Окрему увагу слід звернути на звернення щодо кваліфікованих електронних довірчих послуг (ЕДП). Із загальної кількості таких звернень, що надходили телефоном (4 519), 2 755 стосувалися блокування кваліфікованих сертифікатів, а 1 764 — потребували роз'яснень із використанням Баз знань та

офіційних джерел інформації. Це підтверджує зростаючу роль цифрових сервісів у роботі податкової служби.

Окрім цього значна частина звернень була пов'язана з електронною звітністю (11,9 %), правами й обов'язками платників (8,2 %), а також екологічним оподаткуванням, рентою та обліком платників (6,4 %). Тематика запитів охоплює широке коло питань, що свідчить про високий попит на фахову допомогу з боку ДПС та актуальність послуг Контакт-центру [15].

Рисунок 2 — Тематика звернень до Контакт-центру ДПС у 2024 році

Таким чином, ефективне функціонування податкової системи України значною мірою залежить від налагодженої, відкритої та конструктивної комунікації між органами ДПС та платниками податків. Використання сучасних електронних сервісів, розвиток інформаційно-довідкових ресурсів, забезпечення доступу до якісних консультацій та реалізація принципів відкритості й прозорості — усе це сприяє підвищенню довіри до податкової служби. Завдяки системному підходу, який включає інноваційні інструменти взаємодії, податкова служба поступово трансформується у сервісно-орієнтований орган, що здатен відповідати на запити сучасного суспільства та бізнесу.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ

3.1. Адаптація українського законодавства до стандартів Європейського Союзу у сфері оподаткування

Європейський Союз сьогодні виступає провідним об'єднанням європейських країн, що вирізняється своєю політичною впливовістю, економічною стійкістю та розвиненими правовими інституціями. Для України прагнення до європейської інтеграції означає не лише зовнішньополітичний курс, але й внутрішнє реформування держави відповідно до європейських стандартів.

Адаптація національного податкового законодавства до норм Європейського Союзу є однією з ключових складових цього процесу. Вона передбачає узгодження податкових механізмів із європейськими підходами, що сприяє створенню стабільного економічного середовища, відкритості ринку, зниженню адміністративного навантаження на бізнес і формуванню прозорої податкової політики. Зокрема, Угода про асоціацію між Україною та ЄС закріпила чіткі орієнтири для імплементації європейських стандартів у сфері оподаткування, наприклад, щодо уникнення подвійного оподаткування, запобігання ухиленню від сплати податків, зміцнення співробітництва, спрямованого та вдосконалення податкової системи.

На думку багатьох науковців, ключовим механізмом зближення українського податкового законодавства з правом Європейського Союзу є процес адаптації, що передбачає розроблення, прийняття та ефективне впровадження відповідних нормативно-правових актів. Такий процес відбувається у межах загального курсу на гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами, що здійснюється державними органами з дотриманням принципів правотворчості та із застосуванням інструментів стратегічного планування, координації та контролю.

Адаптація податкової системи розглядається як поступовий процес, що реалізується поетапно, на кожному з рівнів досягаючи все більшої відповідності

між національним правом і правом ЄС. Такий підхід забезпечує структурну та послідовну трансформацію правових норм, спрямовану на забезпечення відповідності європейським критеріям.

На сьогодні Україна вже досягла значного прогресу в адаптації податкового законодавства до стандартів Європейського Союзу та продовжує активно впроваджувати європейські норми у свою правову систему. І. С. Мурашко, наприклад, зазначає, що податкова реформа України зараз спрямована на трансформацію контролюючої функції фіскальних органів у сервісно-обслуговуючу функцію, суттєве спрощення процедур обчислення та сплати податків й активне впровадження електронних сервісів для платників. Передовим кроком у цьому процесі стало запровадження Електронного кабінету платника податків, що дозволяє суб'єктам господарювання взаємодіяти з податковими органами в електронному форматі — надсилати звітність, листи, звернення та запити, чим сприяє усуненню надмірних бюрократичних процедур у процесі адміністрування податків і суттєво зменшує ймовірність виникнення корупційних ризиків [16, с. 277].

Однак попри активні дії, спрямовані на удосконалення податкової системи України, у даній сфері досі існує низка суттєвих проблем, які вимагають детального вивчення та вирішення. Так, О. А. Марущак вказує, що для гармонізації українського податкового законодавства із законодавством ЄС необхідно:

- розвивати адміністративний потенціал та ІТ-системи, зокрема, варто підключитися до мережі для обміну інформацією між податковими органами ЄС, системи обміну інформацією про податок на додану вартість, платформи для спрощення ПДВ-реєстрації при транскордонних продажах, системи контролю за переміщенням підакцизних товарів тощо;
- зобов'язати бізнес надавати фінансову інформацію, яка пізніше буде доступною для перевірки компетентними органами держав-членів ЄС;

- впровадити узгоджений словник термінів, який відповідатиме європейським поняттям і буде офіційно затверджений на державному рівні;
- гармонізувати систему непрямого оподаткування, зокрема в частині акцизів, податку на додану вартість та митних зборів, у відповідності до норм ЄС;
- забезпечити прозорість контрольних процедур, оптимізувати порядок розрахунків і подання звітності, а також створити сприятливі умови для функціонування малого та середнього бізнесу;
- реформувати кадрову сферу, зокрема систему підготовки спеціалістів у галузі оподаткування, орієнтуючись на європейські стандарти та професійні вимоги [17, с. 609].

Таким чином, адаптація податкового законодавства України до стандартів Європейського Союзу є хоч і складним, але вкрай важливим процесом, що має стратегічне значення для інтеграції держави в європейський правовий та економічний простір. Вже сьогодні Україна демонструє вагомі результати на цьому шляху — впроваджуються електронні сервіси, трансформується роль фіскальних органів, відбувається гармонізація окремих норм із європейськими підходами. Водночас зберігається низка викликів, які потребують системного вирішення, зокрема розвиток ІТ-інфраструктури, кадрового потенціалу, уніфікація термінології та забезпечення прозорості адміністрування. Повноцінне наближення податкової системи України до вимог ЄС вимагає комплексного підходу, політичної волі та ефективної міжвідомчої координації, що, у перспективі, сприятиме формуванню конкурентоспроможної, прозорої та стабільної податкової системи.

3.2. Реформування податкової системи в умовах цифровізації

Процеси цифровізації, що охоплюють усі сфери суспільного життя, істотно впливають і на трансформацію податкової системи. У сучасних умовах держава зіштовхується з необхідністю модернізації податкової політики та інструментів адміністрування, аби забезпечити її ефективність, прозорість і відповідність цифровим реаліям.

На сьогодні цифровізація податкової системи України вже досягла помітного прогресу. У рамках технічної модернізації було запроваджено низку сервісів і платформ, які істотно спростили доступ платників до податкової інформації та вдосконалили комунікацію з податковими органами. Зокрема, зараз функціонують загальнодоступні інформаційно-довідкові ресурси, розміщені на веб-порталі ДПС, база знань для забезпечення оперативного доступу до інформації, сервіси «Пульс» та «Урядовий контактний центр», які дозволяють своєчасно реагувати на звернення громадян. Крім того, створено єдиний реєстр індивідуальних податкових консультацій, що забезпечує прозорість у наданні податкових роз'яснень.

Незважаючи на ці досягнення, реформування податкової системи в умовах цифровізації обов'язково повинне продовжуватися з урахуванням нових викликів та потреб. Податкова сфера має стати ще більш технологічно адаптованою та орієнтованою на користувача. Серед можливих подальших кроків для вдосконалення системи оподаткування у цифровій сфері С. Скрипник виділяє такі:

- впровадження електронних сервісів для обліку та подання звітності, що допоможе платникам зменшити час на підготовку звітів й знизить навантаження на них;
- використання автоматизованих систем для нарахування та сплати податків з метою підвищення ефективності та прозорості процесів оподаткування;
- введення обов'язкового використання електронних рахунків-фактур, за допомогою яких відбудеться поліпшення контролю за сплатою

податків, спрощення обліку та звітності, зменшення ризиків шахрайства;

- запровадження податкових стимулів для підтримки стартапів та інноваційних підприємств, які б сприяли розвитку нових технологій й збільшували інвестиції у сферу інновацій;
- використання блокчейн-технологій для ведення бухгалтерського обліку та звітності, що допоможуть підвищити прозорість та безпеку даних, знизять ризики маніпуляцій та шахрайства;
- перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності, завдяки яким зросте рівень довіри іноземних інвесторів, відбудеться покращення прозорості та порівнюваності фінансової інформації;
- розширення функціонала електронного кабінету платника податків, що зробить доступ до інформації більш зручним й створить можливість оперативного вирішення податкових питань онлайн;
- спрощення процедур адміністрування та повернення ПДВ задля зниження кількості податкових перевірок, зменшення часу на повернення ПДВ, покращення умов ведення бізнесу;
- введення заходів для зменшення тіньової економіки та незаконної підприємницької діяльності, які б допомогли підвищити рівень податкових надходжень й покращити конкурентні умови для легального бізнесу [18, с. 379].

Однак важливо розуміти, що здійснення цифровізації податкової системи є непростим процесом і супроводжується чималими викликами для держави. О. Н. Євтушенко, наприклад, влучно звертає увагу, що впровадження різноманітних сервісів та застосунків вимагає значних витрат коштів із державного бюджету, оскільки таке нововведення охоплює не лише закупівлю програмного забезпечення та технічного обладнання, а й фінансування супутніх процесів — модернізацію інфраструктури, навчання персоналу, створення системи технічної підтримки та оновлення нормативно-правової бази [19, с. 70].

Окрім фінансових витрат, цифровізація податкової системи вимагає наявності висококваліфікованих кадрів, здатних розробляти, впроваджувати та обслуговувати сучасні ІТ-рішення. Також виникає потреба у забезпеченні кібербезпеки, захисту персональних даних платників та стабільного функціонування цифрової інфраструктури. Не менш важливою проблемою є недостатній рівень цифрової грамотності серед частини платників податків, що ускладнює ефективне використання нових електронних інструментів.

Усе це свідчить про те, що цифрова трансформація податкової сфери повинна супроводжуватися належною підтримкою як з боку держави, так і міжнародних партнерів, а також мати чітке стратегічне планування, щоб забезпечити її стійкість, ефективність і доступність для всіх учасників податкових правовідносин. Державі слід забезпечити стабільне та довгострокове фінансування цифрової трансформації податкової сфери, створити та впровадити програми підготовки і підвищення кваліфікації державних службовців з акцентом на цифрову компетентність, ініціювати державні просвітницькі кампанії для платників податків, з метою підвищення рівня цифрової грамотності, забезпечити належний рівень кібербезпеки та захисту персональних даних.

Отже, подальше реформування податкової системи має ґрунтуватися на комплексному впровадженні цифрових інструментів, підвищенні цифрової грамотності як платників, так і працівників податкових органів, а також тісній координації між державними інституціями в єдиному цифровому середовищі. Лише за умови належного технічного, кадрового та організаційного забезпечення держава зможе досягти стійкої й ефективної цифрової податкової системи, що відповідатиме сучасним викликам і стандартам Європейського Союзу.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було встановлено, що адміністративно-правовий статус податкових органів в Україні є важливим елементом системи державного управління, який безпосередньо впливає на реалізацію фіскальної політики держави, наповнення бюджету та забезпечення економічної стабільності.

Одним із найважливіших аспектів діяльності податкових органів є ефективна взаємодія з громадянами, яка значною мірою впливає на рівень податкової дисципліни та довіру до державних інституцій. Налагодження прозорості комунікації, забезпечення доступу до повної та зрозумілої інформації, своєчасне надання індивідуальних консультацій і створення зручних електронних сервісів сприяють формуванню партнерських відносин між податковою службою та платниками. Така взаємодія не лише підвищує ефективність адміністрування податків, а й формує у громадян розуміння важливості добровільного виконання податкових зобов'язань як необхідної умови фінансової стабільності держави.

Сучасна податкова система України розвивається у напрямі цифровізації та сервісної орієнтації. Впровадження електронних сервісів, розвиток інформаційно-довідкових ресурсів та відкритість взаємодії з платниками є важливими кроками до побудови ефективної та прозорої системи податкового адміністрування.

Євроінтеграційні процеси актуалізують необхідність гармонізації податкового законодавства України з нормами Європейського Союзу. Подальше реформування має ґрунтуватися на впровадженні цифрових інструментів, підвищенні цифрової грамотності та посиленні міжвідомчої координації в єдиному цифровому середовищі. Це дозволить сформувати конкурентоспроможну, ефективну й стабільну податкову систему, здатну відповідати сучасним викликам та європейським стандартам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сокурєнко В. В. Поняття адміністративно-правового статусу органів публічного управління у сфері оборони. *European political and law discourse*. 2015. Т. 2, № 4. С. 297-301.
2. Єфремов А. О. Система принципів реалізації державної податкової політики в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 9(111). С. 53-64.
3. Ясько І. В. Принципи оподаткування. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки*. 2015. № 824. С. 135-139.
4. Гомада М. О., Кміть В. М. Функції та місце Державної податкової служби України в системі органів державного фінансового контролю. *Період трансформаційних процесів в світовій науці: задачі та виклики* : матеріали ІІ Міжнар. наук. конф., м. Кривий Ріг, 19 січ. 2024 р. Вінниця, 2024. С. 70-71.
5. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України : Постанова Каб. Міністрів України від 06.03.2019 № 227 : станом на 22 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-п#Text> (дата звернення: 12.04.2025).
6. Біла-Тіунова Л. Р. Нормативно-правове забезпечення діяльності органів податкового контролю в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2024. № 104. С. 10-16.
7. Краковська А. Є. Правове регулювання діяльності органів податкового контролю в сучасних умовах. *Академічні візії*. 2025. Вип. 40. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1714/1594> (дата звернення: 13.04.2025).
8. Павлютін Ю. М. Деякі аспекти юрисдикційної діяльності Державної податкової служби України в умовах євроінтеграційного процесу. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 233-238.
9. Голобородько Т. В. Суб'єкти публічного управління та адміністрування в сфері обліку і оподаткування. *Державне управління: удосконалення та*

- розвиток. 2020. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1624> (дата звернення: 15.04.2025).
- 10.Завдання і функції Департаменту правового забезпечення. URL: <https://tax.gov.ua/pro-sts-ukraini/struktura/aparat/departament-pravovogo-zabezpechennya/zavdannya-i-funktsii/> (дата звернення: 16.04.2025).
 - 11.Положення про Центральне міжрегіональне управління ДПС по роботі з великими платниками податків: Наказ Державної податкової служби України від 12.11.2020 № 643.
 - 12.Положення про Головне управління ДПС у Тернопільській області: Наказ Державної податкової служби України від 12.11.2020 № 643.
 - 13.Кміть В. М., Ванельчук Н. В. Рівень взаємодії податкових органів з платниками податків як індикатор стану податкової культури в Україні. *Modern research in world science : proceedings of XI international scientific and practical conference*, Lviv, 29-31 January. Львів, 2023. С. 1267-1272.
 - 14.Атаманчук Н. І. Правові засади взаємодії Державної податкової служби України з громадянськістю. *Нове українське право*. 2021. Вип. 4. С. 62-69.
 - 15.Звіт про виконання Плану роботи Державної податкової служби України на 2024 рік. URL: <https://tax.gov.ua/data/files/535298.doc> (дата звернення: 18.04.2025).
 - 16.Мурашко І. С. Адаптація, гармонізація та імплементація європейських норм у сфері податкового законодавства в Україні. *Право і суспільство*. 2024. № 3. С. 272-279.
 - 17.Марущак О. А. Актуальні питання гармонізації податкового законодавства України до вимог Європейського Союзу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 6. С. 605-610.
 - 18.Скрипник С. Огляд новацій та перспектив розвитку системи обліку та оподаткування бізнесу. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2024. № 3. С. 377-382.

19. Дуда В. О. Формування позитивного іміджу Державної податкової служби України в умовах сучасних податкових змін: кваліфікаційна робота. Миколаїв, 2024. 84 с.